

zgradbi kozolca in v miku njegovih skupin, pri tem pa vselej v presenetljivem sozvočju z obrisi pokrajine in z nenehno spremenljivim prostranstvom neba.

Mušičeva knjiga o slovenskem kozolcu dokazuje s prefinjenim skladjem med besedno in likovno sestavino, da je avtor svoj namen resnično dosegel. Način njegovega pisanja označujemo kot esej, ki se je pri nas pojavil okrog 1900 v območju moderne (Priatelj idr.) in si ob leposlovni »črtici« uťiral pot kot sredstvo za obravnavanje strokovno vednostnega gradiva. V svoji stroki je esej razvil na najvišjo stopnjo, kot literarno prizadevni posrednik rezultatov arhitekturno strokovnih izsledkov prav Marjan Mušič. Esaj je namreč važna literarna panoga na meji med znanstveno razpravo in literarnim ustvarjanjem, med znanostjo in umetnostjo, z namenom, da literarno poglobljeno približa znanstvene rezultate in umetniške težnje nestrokovnim bralcem. Posebno pomemben je esaj takrat, ko gre za pojasnjevanje teženj umetniških gibanj. Rezultate umetnostne zgodovine in vede o umetnosti približuje strokovno nepoučeni javnosti in predstavlja važen most med umetniško ustvarjalnostjo in sodobnostjo, saj je umetnost v razvoju svoje vizije za en rod pred predstavnim svetom publike, h kateri se obrača. Mušičev spis o slovenskem kozolcu pa je posebno dragocen po tem, da je ustvaril nov tip eseja, kjer prepričljivo sodelujeta zanos besedila in optično zajeta poezija obravnavanega predmeta; to je zasluga sodelovanja s tipografsko grafičnim oblikovalcem arhitektom Jožetom Brumnom.

V tej svojevrstni knjigi si podajata roke odgovornost znanstvenika, ki obvlada strukturna načela in zgodovinski razvoj arhitekture, in esajistični slog tenkočutnega pisatelja. Kozolec mu je najznačilnejša domačijsko gradbena pojava osrednje Slovenije. Predstavlja

nam ga kot stavbarsko estetski uspeh in kot spontan izraz regijske »urbani-stike« našega podeželja. Kakor se nam danes nudi, je plod vseh ustvarjalnih pogojev naše domovine. Ni namreč samo dediščina našega prirojenega slovenskega razpoloženja, ki je v našem zgodovinskem razvoju nujno bledelo, marveč predvsem tudi kulturnega izročila vzhodnoalpskega prostora; zato bi bilo absurdno, če bi hoteli svet prepričevati, da nismo del te etnično mešane kulturne skupnosti. V tem položaju nam je kozolec postal dragocen simbol. Marjan Mušič nam ga je razložil tako, da smo domoznansko resnično obogatili.

France Stelè

CIRIL ZLOBEC, MOJ BRAT SVETNIK

Če pesnik, ki ima za sabo nekaj pesniških zbirk, napiše roman, je skoraj nujno, da se njegova izpovedovalna nujna nadaljuje tudi v romanu, da je torej prozni tekst samo druga možna oblika v procesu pesniškega spoznavanja in izpovedovanja. Ciril Zlobec se je z romanom *Moj brat svetnik* drugič lotil proze in je seveda tudi to pot ostal pri lirskoizpovedovalni maniri, ki jo je različno čutiti skozi ves roman. Še več: posamezna poglavja uvaja s pesmimi iz prejšnjih zbirk, kot bi namenoma hotel poudariti kontinuiteto in povezavo z dosedanjim pesniškim opusom.

Roman *Moj brat svetnik* je dokaj preprosto zastavljen. Pesnikov brat, kartuzijanec, po dolgih letih življenja v samostanu obišče ožje sorodnike v Ljubljani, da bi se za vedno poslovil od njih. Brat Francišek je namreč hudo bolan in naslednje operacije ne bo več prestal. Na koncu res umre v milanski

Ciril Zlobec, *Moj brat svetnik*, izdala založba Lipa v Kopru, opremil Zvest Apollonio.

bolnišnici. A ta preprosta fabula še daleč ni sama sebi namen, ampak je le posoda, v kateri potem pesnik razrešuje temeljna vprašanja svojega osebnega sveta, ki pa so po drugi plati toliko človeško značilna, da na splošno zadevajo smisel in nesmisel človekovega bivanja.

Roman je sestavljen iz več spoznavnih plasti, ki segajo od našega vsakdanjega, skoraj banalnega družinskega življenja in od sodobnih civilizacijskih navad do subtilnega čutenja in razmišljanja, vendar se vse te plasti toliko organsko prepletajo, da je roman navzlic temu zaokrožena, kompaktna celota. V sistemu teh plasti dokaj na površju ostajajo svetovnonazorske konfrontacije, kakor se pojavljajo v razgovorih med avtorjem in bratom, menihom; a tudi te konfrontacije niso same sebi namen, pač pa so povezane z intimnim, komaj zavestnim odnosom med bratoma in tako v tej situaciji dobivajo posebno barvo. Naslednja plast, ki je že bolj prvinska in izvira iz globljih osnov avtorjevega čutenja, je njegova nostalgija po mladosti in domačiji. Ta

nostalgija je sicer v romanu na videz postranski izpovedni element in se kaže zlasti v menihovi osebni bolečini, kljub temu pa je iz romana razločno čutiti, da je prav tako ali celo v prvi vrsti pisateljev osebni problem. Zadnja in najbolj elementarna plast, ki je po vsej priliki Zlobca tudi spodbudila k pisanju tega romana, pa je vprašanje smrti. Vse razmišljanje v romanu se namreč suče okrog tega zadnjega človeškega doživljanja; ponekod je vprašanje smrti navzoče le nekje ob strani, navzoče pravzaprav le v menihovi osebi, drugod spet direktno sili na dan, dokler se na koncu romana ne sprevrže v tisto veliko čudo človekovega obstoja, ki nazadnje utegne razrešiti vso težo v naših medsebojnih odnosih.

Ta zadnja, temeljna plast Zlobčevega spoznanja je izpovedna z dokaj ostrim občutkom za problem in se spet tesno povezuje z bratovo usodo. Bratovska ljubezen, ki se je prej zadrževala na ravnini konvencionalnih sorodniških vezi in je spričo vsakdanjih razlik v načinu življenja in v miselnosti celo bledele, se povsem uresniči šele ob smrti, ko odpadejo vsi naši razumski predsodki. Toda od brata Frančiška se ta smrt spet vrača k avtorju in bolj kot pri katerikoli spoznavni plásti romana je tu očitno in tudi naravnost povedano, kako pri vsem tem gre za pisateljev osebno-izpovedni namen. A navsezadnje ne gre samo za pisatelja samega, ki je glavni akter v romanu in torej glavna tarča neizbežne usodnosti, pač pa v končnem smislu za vsako človeško bitje, ki se pred to usodnostjo brani in je ne mara priznavati. Toda brat kot navzoče poosebljenje smrti neusmiljeno podira vse obrambne okope in svoje ožje sorodnike direktno sooča s to neizbežno usodnostjo. To je tisto, kar je avtorja tako močno vznemirilo. »Prišel je med nas kot prebrisan osvajaec: nič ni hotel, ni bil vsiljiv, tudi pričakoval ni ničesar, samo svojo smrt je poudarjal, postavljaj jo je nasproti

našega življenja kot nekaj neizbežnega, resničnejšega, trdnjšega. In ker je bil že čisto poosebljenje smrti, mi pa smo hoteli in, kot protiigravci, tudi morali biti življenje, je bil on trdnost, mi pa nekaj izmikajočega se, neoprijemljivega, ki je nam samim uhajal skozi prste.»

Roman je torej zgoščena izpoved o zgoščenih stvareh našega življenja. Epski elementi ostajajo v ozadju in osebe rabijo avtorju predvsem le za variacije njegovih osebnih razmišljanj in dilem. A četudi individualne oznake niso toliko pomembne, ker je ves tekst uglašen na čutenje in razmišljanje, je vendarle treba opozoriti na nekaj osebnosti, s katerimi je avtor inkarniral svoje izpovedno hotenje. Poleg brata Franciška je v romanu nekoliko močnejše postavljeno še drugo sorodstvo, a predstavljen brez posebnih individualnih potez, bolj kot neka amorfna skupina, ki naj bi rabila le za kuliserijo glavnega prizorišča ali kvečjemu za označevanje meščanskega miljeja. Nasprotno pa je nekdanji pisatelj Sivec narisana in sedanji kmet Sivec narisana z živimi barvami, naravno in pristno. Podoba je, ko da bi ga pisatelj namenoma hotel prikazati kot nenarejeno modrost in kot nostalgичni spomin na zdravo mladost v kmečkem okolju nasproti bolešni civilizaciji našega časa. Sivec je tudi antipod intelektualnemu razmišljanju o smrti, antipod zategadelj, ker življenje jemlje kot čisto naraven proces in smrt kot naraven, samoumeven konec tega procesa. V tem in še v drugih pogledih pa se Sivec na drugi strani razlikuje tudi od meniha, ki je drugače od Sivca ves zavezan v onstranstvo. Tako dobimo na enem bregu intelektualno in čustveno težo modernega, civiliziranega človeka, na drugem bregu, kjer stoji Sivec sam, zdrav, naravno moder, prvinski in trden v sebi, pa življenje kot tako z vso samoumevno resničnostjo, ki je lahko tudi boleča in pogubna, a vendarle še ostaja

resničnost, s katero se je končno treba sprijazniti.

Vsa ta spoznanja in razmerja so eksplicirana z dovolj dostopnim pisateljskim izrazjem. Zlobec se sicer na nekaterih mestih spogleduje z novimi oblikovnimi možnostmi, vendar ne eksperimentira z njimi in noče biti namenoma nejasen. Pravzaprav je s tem romanom odkril dokaj posrečeno formulo netradicionalnega pisanja: pisatelj notranji svet se namreč organizirano izliva navzven in je tako še vedno komunikativno predstavljen.

Na splošno je Zlobčev roman *Moj brat svetnik* skrbno izdelan tekst, ki tudi učinkuje in bralca ogreva. Jasno pa je tudi, da si je pisatelj s tem, ko je roman napisal v prvi osebi, izbral pesniško-izpovedno in tako rekoč lažjo kompozicijsko pot. A navzlic temu je dosegel svoj umetniški namen, zlasti če upoštevamo spodnje doživljajske plasti v romanu: nostalgijo, ljubezen in smrt.

Jože Šifrer

MIMI MALENŠEK, POJOČI LABODI, 1. DEL

Roman Mimi Malenškove *Pojočilabodi* kot življenjepisi roman v dveh delih bo prikazoval življenje Dragotina Ketteja in Josipa Murna, pesnikov ob koncu prejšnjega stoletja, ki s svojima usodama nekako simbolizirata tragiko nekdanjega slovenskega umetništva in študentovstva. Tema je potemtakem zanimiva, saj je danes že na splošno znano, kako so bile razmere v fin de siècle in seveda tudi prej in pozneje prav malo naklonjene resnični umetnosti in še prav posebno nič niso bile naklonjene tistim mladim ljudem, ki so bili toliko nadarjeni, pogumni in pošteni, da so začutili »daljave« in brez obotavljanja poleteli za njimi, hkrati pa jim je manjkala skoraj sleherna možnost za uresničevanje ciljev.